

Kronika

2016 m. kovo 3 d. Vilniaus mokytojų namuose vyko renginys „Pasirinkęs li-tuanistiką: Gotfrydai Ostermejeriui – 300 metų“. Jį organizavo Valstybinė lietuvių kalbos komisija kartu su Vilniaus mokytojų namais ir Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka.

Renginyje skaityti du pranešimai. Liucija Citavičiūtė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) pranešime „XVIII amžiaus literatūros ir kultūros istorikas Gotfrydas Ostermejeris“ pristatė Ostermejerį kaip Švietimo epochos asmenybę, tarnavusią nuošalioje Trempų parapijoje, o laisvas valandas skyrusią lietuvių istorijos, mitologijos, literatūros ir kalbos tyrimams. Jis tapo ir Karaliaučiaus karališkosios vokiečių draugijos garbės nariu, periodiniame draugijos leidinyje *Preussisches Archiv* (*Prūsijos archyvas*) skelbė straipsnius apie senąją prūsų ir lietuvių religiją, etnografiją, mitologiją, bažnyčių ir mokyklų istoriją.

Ona Aleknavičienė (Lietuvių kalbos institutas) pranešime „Lietuvių kalba istoriniuose ir kalbiniuose Gotfrydo Ostermejerio veikaluose“ pabrėžė, kad kalbą Ostermejeris laikė būtina sąlyga krašto istorijai pažinti. Viena iš priežasčių, kodėl istorikų darbuose iki tol nebuvo tinkamai aprašyti senieji Prūsijos dievai, jis pagrįstai laikė krašto kalbos nemokėjimą. Savo argumentus istoriniuose veikaluose Ostermejeris daug kur grindė lietuvių kalbos faktais ir įrodė, kad nei materialinė, nei dvasinė kultūra negalėjo būti atnešta iš Vakarų, Rytų ar Pietų Europos.

Renginyje veikė Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos su-
rengta paroda. Eksponuotos dvi originalios Ostermejerio knygos: *Gedanken von den alten Bewohnern des Landes Preußen* (*Mintys apie senuosius Prūsų žemės gyventojus*, 1780) ir *Neue Littauische Grammatik* (*Nauja lietuvių kalbos*

gramatika, 1791), kai kurių – kopijos. Dalyviai galėjo pamatyti ir svarbiausius Ostermejerio tyrimus. Renginyje dalyvavo Vilniaus mokytojų namų žemaičių folkloro ansamblis „Tyklė“, muzikinį pasirodymą pradėjęs žinomo XVIII a. pietisto Fabijono Ulricho Glazerio giesme (Trempų parapijoje dirbo pietistinės pakraipos kunigai) ir baigęs žemaičių krašto dainomis.

ONA ALEKNAVIČIENĖ

2016 m. balandžio 14 d. Lietuvos mokslų akademijoje pristatytas svarbus šaltinis – Alberto Kojalavičiaus-Vijūko *Šventasis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos bei jai priklausančių provincijų giminių ir herbų vardynas* (iš lotynų kalbos vertė Sigitas Narbutas, Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2015).

Dalyvavo knygos vertėjas LMA Vrublevskių bibliotekos direktorius Sigitas Narbutas, vienas iš knygos rengėjų – istorikas Edmundas Rimša (Lietuvos istorijos institutas), kultūros istorikas Darius Kuolys (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas).

Alberto Kojalavičiaus-Vijūko *Vardynas* – reikšmingiausias ir didžiausias LDK heraldikos veikalas, kuriame pateikta žinių apie visas LDK didikų ir gausias bajorų gimines. Jį puošia daugiau kaip 600 herbų piešinių.

Veikalui savitumo suteikia trumpos Lietuvai politine, religine, karine, kultūrine veikla ypač nusipelnusių asmenų biografijos, autoriaus siekis kilmingųjų gyvenimą ir darbus vertinti tarnystės Lietuvos valstybei aspektu. Mokliškai parengtame leidinyje publikuojama fotografuotinė rankraščio kopija, veikalo vertimas į lietuvių kalbą su gausiais dalykiniais komentarais, taip pat keli straipsniai, pristatantys autorių, jo gyvenimą bei kūrybą, aptariantys šio veikalo vertę ir kt.

Kaip per renginį sakė Kuolys, jau XVII šimtmečio viduryje, Vilniaus vyskupo Jurgio Tiškevičiaus paraginti, Lietuvos bajorai Tribunole nutarė finansuoti Kojalavičiaus herbyno spausdinimą, bet maskvėnų ir švedų įsiveržimas jų ketinimus sužlugdė. XIX a., išgavęs herbyno nuorašą iš Simono Daukanto, jį išleisti buvo pažadėjęs Teodoras Narbutas. Mirė Daukantą nuvylęs, pažado netesėjęs. Po pusanthro šimtmečio Teodoro Narbuto įsipareigojimą įvykdė Sigitas Narbutas ir tai neabejotinai reikšmingas mūsų kultūros istorijos įvykis.

PARENGTA PAGAL ORGANIZATORIŲ INFORMACIJĄ

2016 m. balandžio 20 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute vyko mokslo konferencija „Mažosios Lietuvos kunigas, filologas, istorikas: Gotfrydui Ostermejeriui – 300 metų“. Ją organizavo Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas kartu su Lietuvių kalbos institutu ir Klaipėdos universitetu. Konferencijos dalyvius pasveikino Lietuvos Evangelikų liuteronų bažnyčios vyskupas Mindaugas Sabutis.

Darius Petkūnas (Klaipėdos universitetas) skaitė pranešimą „‘Ostermejerio’ 1775 metų agenda – paskutinė unikali lietuviška Prūsijos Kunigaikštystės liuteroniška agenda“ apie knygos parengimo aplinkybes, turinį, tuometę reakciją į naują liturginę knygą. Liucija Citavičiūtė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) pranešime „Gotfrydas Ostermejeris ir lietuvių kalbos teisių gynėjas jo sūnus Zygfrydas Ostermejeris“ pateikė Gotfrydo Ostermejerio darbų apžvalgą ir įtaką sūnui – Viliūnų precentoriui, vėliau Plybiškės kunigui Zygfrydui Ostermejeriui. Ji analizavo naujus šaltinius apie Zygfrydo Ostermejerio polemiką dėl lietuvių kalbos. Dariaus Barasos (Klaipėdos universitetas) pranešimas „Ar galėtume Gotfrydą Ostermejerį vadinti istorijos diletantu?“ kėlė intrigą dėl galimų atsakymų į šį klausimą. Ostermejeris žinomas kaip filologas, giesmių vertėjas, literatūros bei kultūros istorikas, tačiau kai kurių amžininkų buvo kaltintas istorijos neišmanymu, netgi vadintas diletantu. Pranešėjo nuomone, istoriniuose traktuose Ostermejeris rėmėsi ankstesniais veikalais, diskutavo su jų autoriais, pateikė pagrįstų teiginių ir įžvalgų, o štai jo straipsniai periodiniuose leidiniuose prilygsta intelektualiai publicistikai. Grasilda Blažienė (Lietuvių kalbos institutas) skaitė pranešimą „Povilas Ruigys ir Gotfrydas Ostermejeris“, kuriame, remdamasi Prūsijos kultūros paveldo Slaptajame valstybiniame archyve Berlyne rastais dokumentais, pateikė naujų duomenų apie Pilypą Ruigį ir jo šeimą. Kaip baltų vardyno tyrėja, ji ieškojo argumentų Ruigio ir Ostermejerio pavardžių kilmei nustatyti.

Vilma Zubaitienė (Vilniaus universitetas) pranešime „Gotfrydo Ostermejerio gramatikos (1791) leksika ir jos šaltiniai“ apžvelgė lietuvių leksikos pavyzdžius Ostermejerio gramatikoje *Neue Littauische Grammatik* (1791). Ji siekė nustatyti, kokie leksikos vienetai ir kokiam tikslui perimti iš ankstesnių gramatikų, kurie žodžiai ar frazės gali būti siejami su leksikografijos veikalais ir religiniais raštais, o kurie įtraukti naujai. Onos Aleknavičienės (Lietuvių kalbos institutas) pranešime „Lietuvių frazeologizmai lituanistiniuose Gotfrydo Ostermejerio veikaluose“ į frazeologiją, suprantamą plačiąja prasme, žiūrėta

kaip į žodinių kultūrinės atminties saugojimo, perdavimo ir turinio formavimo įrankį. Frazeologizmais jo veikaluose paliudytas senųjų dievų buvimas pagrindžiant, kad senoji religija nėra atneštinė, parodyta, kad lietuviai turi savo astronominių terminų (taigi neperėmė nei iš gotų, nei iš finų kalbų, atitinkamai ir lietuvių kalba nėra šių kalbų mišinys), jais iliustruotos lietuvių kalbos sintaksės ypatybės. Rolandas Kregždys (Lietuvių kalbos institutas) pranešime „Gotfrydo Ostermejerio *Kritischer Beytrag zur Altpreußischen Religionsgeschichte* (1775) teonimų etimologiniai svarstymai“ aptarė šiame veikalė mini- mų prūsų ir lietuvių teonimų metodologinius etimologinės analizės principus ir jų kongruenciją dabartinių šios plotmės tyrimų aspektu. Jis išskyrė teisingai ir neteisingai aiškinamą teonimų etimologiją.

Mindaugas Šinkūnas (Lietuvių kalbos institutas) pranešimą „Gotfrydo Ostermejerio *Szirdingas Pagraudenimas* (1781)“ skyrė nedidelei knygelei *Szirdingas Pagraudenimas*, išleistai 1781 m. Karaliaučiuje. Tai giesmė, kurią Ostermejeris išvertė Karaliaučiaus pirklio Jono Kristupo Cintijaus (Johann Christoph Cynthus) užsakymu. Vienintelis šiuo metu žinomas egzempliorius saugomas Jogailaičių bibliotekoje Krokuvoje. Ostermejerio giesmynas neišliko, todėl ši giesmė bent iš dalies gali parodyti jo vertimo įgūdžius ir filologines nuostatas. Vilija Gerulaitienė (Lietuvos istorijos institutas) pranešime „Gotfrydas Ostermejeris kaip himnologas“ apžvelgė Ostermejerio darbus, skirtus poetinės kūrybos viešinimui ir giesmynų rengimui, aptarė neišlikusio giesmyno *Giesmes šventos Bažnyčioje ir Namej' giedojamos* (1781) tyrimus. Ingos Strungytės-Liugienės (Vilniaus universitetas) pranešimas „Gotfrydo Ostermejerio giesmyno (1781) šaltinių identifikavimo problema“ buvo įdomus neišlikusių giesmynų repertuaro rekonstravimu – tiek metodika, tiek galimybės.

Žavintos Sidabraitės (Klaipėdos universitetas) pranešimas „Šviečiamojo amžiaus emancipacijos apraiškos Kristijono Gotlybo Milkaus ir Gotfrydo Ostermejerio polemikoje“ skirtas Švietimo epochoje aktualiai emancipacijos sąvokai ir reiškiniui. Garsioji Ostermejerio ir Milkaus polemika dėl giesmių vertimo čia suvokta kaip bendro polemienio tos epochos konteksto dalis, be kitų dalykų, atskleidžianti ir įtampą tarp konservatyvios laikysenos asmenų, norinčių išsaugoti *status quo*, ir pažangesnių, siekiančių griauti asmens laisvę ribojančias normas.

Romanas Širouchovas (Vilniaus universitetas) pranešime „Prūsų periodo pasaulis“ pasakojo apie taikomojo pobūdžio mokslo projektą, vykdomą kar-

tu su Karaliaučiuje veikiančiu muziejumi „Altes-Haus“. Projektas susideda iš mokslininkų skaitomų mokslo populiarinimo paskaitų, seminarų, meistro klasių, radijo laidų, pažintinių istorinių-archeologinių kelionių, skirtų daugiausia Karaliaučiaus srities auditorijai. Pagrindinis projekto tikslas – prūsų materialinės ir dvasinės kultūros, istorinio ir archeologinio kraštovaizdžio populiarinimas, Rytų Prūsijos ir kaimyninių šalių regionų istorijos aktualinimas.

Konferenciją baigė Utenos rajono pedagogų sukurta literatūrinė kompozicija pagal Ostermejerio verstą giesmę, paskelbtą minėtoje knygelėje *Szirdingas Pagraudėnimas*.

Atsižvelgiant į tai, kad rengiantis Ostermejerio 300-ųjų gimimo metinių minėjimui, atlikta nemažai naujų tyrimų, rasta iki šiol nežinotų publikacijų ir dokumentų, pranešėjų parengti straipsniai skelbiami dviejose *Senosios Lietuvos literatūros* knygoose ir šitaip dar kartą pagerbiamas Mažosios Lietuvos kunigas, filologas, istorikas Gotfrydas Ostermejeris.

ONA ALEKNAVIČIENĖ

2016 m. nuo balandžio 19 d. iki birželio 15 d. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje, Tado Vrublevskio skaitykloje, veikė paroda „Gotfrydui Ostermejeriui – 300“. Joje eksponuoti bibliotekoje saugomi Ostermejerio leidinių originalai bei kopijos, fragmentai iš jo rankraščių, vaizdinė medžiaga iš bibliotekos atvirukų rinkinių.

LMAVB Rankraščių skyriuje saugomas Gotfrydo Ostermejerio rankraštis *Historische Nachricht von der littauischen Bibel* (Istorinė žinia apie lietuvišką Bibliją, po 1791; F 15–299) ir jo parengtų papildymų nuorašas *Die Zusätze zum Beitrag zur Altpreußischen Religionsgeschichte und zu den Gedanken von den alten Bewohnern des Landes Preußen* (Papildymai Kitiškoms pastaboms apie senųjų prūsų religijos istoriją ir Mintims apie senuosius Prūsų žemės gyventojus, po 1783; F 15–70).

Tiriant LMAVB saugomą rankraštinių smulkiosios tautosakos rinkinį *Litauische Sprichwörter und Räthsel* (F 137–1), nustatyta, kad pagrindinis sudarytojas – Jokūbas Brodovskis, o pildytojas – Gotfrydas Ostermejeris. Autorystę identifikavo ir datavimą patikslino Ona Aleknavičienė knygoje *Jokūbo Brodovskio patarlių, priežodžių ir mįslių rinkinys* *Litauische Sprichwörter und Rätsel* (2014). Ji taip pat nustatė, kad jo prierasų yra ir rankraštiniame Brodovskio žodyne *Lexicon Germanico-Lithvanicvm et Lithvanico-Germanicvm* (F 137–15).

Gotfrydas Ostermejeris buvo plataus akiračio, domėjosi Prūsijos istorija, bendradarbiavo su žymiais to meto Karaliaučiaus mokslininkais: Danieliumi Heinrichu Arnoldtu, Friedrichu Samueliu Bocku, Georgu Ernstu Sigismundu Hennigu, Georgu Christophu Pisanski'u. Jis rėmėsi jų darbais ir pats teikė medžiagos jų veikalams. Parodoje eksponuoti prūsų ir lietuvių etnografijai, mitologijai bei istorijai skirti veikalai *Gedanken von den alten Bewohnern des Landes Preussen* (*Mintys apie senuosius Prūsų žemės gyventojus*, 1780) ir *Kritischer Beytrag zur Altpreußischen Religionsgeschichte* (*Kritiškos pastabos apie senųjų prūsų religijos istoriją*, 1775; kopija).

Du Ostermejerio parengti giesmynai neišliko – 508 giesmių rinkinys *Giesmes šventos Bažnyčioje ir Namej' giedojamos* (1781) ir 32 giesmių rinkinėlis *Giesmės* (1791), bet Ostermejerio lietuvių kalbos mokėjimą rodo iš vokiečių kalbos išverstas ir išleistas apeigynas su maldų rinkiniu lietuviškų parapijų kunigams *Agenda tatai esti Surašimas Pagraudenimū ir Maldū Lietuvos Bažnyčios skaitomū nūg Kunnigū*, 1775; kopija).

Polemikos su Kristijonu Gotlybu Milkumi ir kitais kritikais paskatintas, Ostermejeris paskelbė 4 knygeles vokiečių kalba: *Apologie des neuen littauischen Gesangbuches* (*Naujo lietuviško giesmyno apologija*; 1789–1791; kopijos), kuriose diskutavo lietuvių kalbos, poetikos ir vertimo klausimais. Kaip svarus teorinis polemikos argumentas Karaliaučiuje išėjo *Neue Littauische Grammatik* (*Nauja lietuvių kalbos gramatika*, 1791). Joje duodama ankstesnių gramatikų istorija, o skyriuje apie prozodiją – lietuvių poetikos taisyklės. Apibendrinamas polemiką, Ostermejeris išleido knygą *Erste Littauische Liedergeschichte* (*Pirmoji lietuviškų giesmynų istorija*, 1793; kopija). Joje pateikiama lietuviškų Mažosios Lietuvos giesmynų istoriografija, giesmių turinio analizė, trumpos autorių biografijos. Šis leidinys leidžia Ostermejerį laikyti vienu iš lietuvių literatūros istorijos pradininkų.

PARENGTA PAGAL LMAVB INFORMACIJĄ

2016 m. gegužės 11 d. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmuose vyko renginys 350-osioms Samuelio Boguslavo Chylinskio mirties metinėms paminėti. Jame pristatyta mokslinė publikacija *Chylinskio Biblijos istorijos šaltiniai*. Tai trečiasis Chylinskio Biblijos serijos tomas.

Renginyje dalyvavo rinkinio sudarytoja ir knygos rengėja Gina Kavaliūnaitė (Vilniaus universitetas), šaltinių vertėja iš lotynų ir lenkų kalbų Eugenija Ul-

činaitė (Vilniaus universitetas), Reformacijos istorikė Ingė Lukšaitė (Lietuvos istorijos institutas), Mintautas Čiurinskas (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas). Kultūros vakarą vedė Lietuvos istorijos instituto Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos skyriaus vadovė Ramunė Šmigelskytė-Stukienė. Evangelikų reformatų giesmes giedojo jungtinis choras „Pagirių dainoriai“ ir evangelikų reformatų choras „Giesmė“ (vadovė Janina Pamarnackienė).

1660 m. Londone pradėta spausdinti Biblija lietuvių kalba. Jos vertėjas – Samuelis Boguslavas Chylinskis. Baigęs Kėdainių gimnaziją, jis kelerius metus studijavo Franekerio akademijoje Olandijoje. Baigęs mokslus, dėl XVII a. viduryje Lietuvoje kilusių karų nebegalėjo grįžti į Tėvynę, todėl išvyko į Angliją. Ten, remiamas Oksfordo universiteto profesorių Džono Vilkinsono (John Wilkinson), Džono Voliso (John Wallis), grafo Roberto Boilo (Robert Boyle), žinomo kultūros veikėjo, Vilniaus kalvinistų gimnazijos rektoriaus Georgo Hartlibo brolio Samuelio Hartlibo ir kitų, išvertė visą Šventąjį Raštą iš olandų kalbos ir išspausdino dalį Senojo Testamento. Pritrūkus lėšų, Chylinskio darbą jo globėjai pristatė Anglijos karaliui Karoliui II, o šis Biblijai lietuvių kalba spausdinti paskelbė visuotines rinkliavas.

Chylinskio Biblijos istorijos šaltinių rinkinys apima laikotarpį nuo pirmųjų žinių apie Biblijos vertėjo tėvą iki 1702 m., kai Karaliaučiuje buvo išspausdintas vadinamasis *Bitnerio Naujasis Testamentas* (1701). Rinkinyje daug naujos, ankstesnių Chylinskio Biblijos tyrėjų neminėtos medžiagos. Knygoje skelbiamos dokumentų faksimilės, transkripcija ir vertimas į lietuvių kalbą.

PARENGTA PAGAL ORGANIZATORIŲ INFORMACIJĄ

2016 m. gegužės 20–21 d. *Humboldtų universitete Berlyne* vyko konferencija „Deutsche Gelehrte und die baltischen Sprachen“ („Vokiečių mokslininkai ir baltų kalbos“). Ją organizavo Baltų studijų draugija (Gesellschaft für Baltische Studien e. V.) kartu su minėtuoju Humboldtų universitetu, rėmė Lietuvos Respublikos ambasada Vokietijoje. Ši draugija įsteigta 2015 m., jos pirmininkė – žinoma baltistė Christiane Schiller. Draugija iš esmės tęsia Berlyno baltistų būrelio (Baltistenkreis zu Berlin e. V., 1990–2015, vadovavo Raineris Eckertas), išaugusio iš Baltų ir slavų ryšių studijų komisijos (Kommission zum Studium der balto-slawischen Beziehungen, 1964–1990, vadovavo Viktoras Falkenhahnas), veiklą – siekia skatinti baltų kalbų, literatūros ir kultūros tyrimus Vokietijoje.

Konferencija atidaryta Lietuvos Respublikos ambasadoje Berlyne, kur dalyvius sveikino ambasadorius Deividas Matulionis. Jis pabrėžė, kad baltistikos tyrimai svarbūs tiek istoriniams tautų ryšiams pažinti, tiek dabartiniams plėtoti, todėl šių tyrimų palaikymas – ne tik mokslininkų, bet ir Vokietijos bei Lietuvos politikų pareiga. Konferencijos tikslas – atkreipti visuomenės dėmesį į baltistikos situaciją Vokietijoje ir suteikti dar vieną impulsą baltistikos tyrimams telkti. Pirmąjį konferencijos pranešimą „Die baltischen Sprachen und Literaturen in den Reflexionen deutscher Gelehrter“ („Vokiečių mokslininkai apie baltų kalbas ir literatūrą“) skaitė draugijos pirmininkė Christiane Schiller. Ji apžvelgė XVII–XIX a. Prūsijos Lietuvos kunigų ir vokiečių mokslininkų domėjimąsi baltų kalbomis, kuris ypač suintensyvėjo atsiradus istorinei lyginamajai kalbotyrai ir suvokus ypatingą šių kalbų reikšmę indoeuropeistikai.

Antrąją konferencijos dieną Humboldtų universitete skaityti aštuoni pranešimai. Haraldas Bichlmeieris (Saksonijos mokslų akademija, Leipcigas) skaitė pranešimą „Die Rolle der baltischen Sprachen im Schaffen von Franz Bopp“ („Baltų kalbų vaidmuo Franzo Boppo veikaluose“), Philipas Krautas (Humboldtų universitetas, Berlynas) – „Jakob Grimm als Baltist“ („Jakobas Grimmas – baltistas“), Florianas Sommeris (Ciuricho universitetas) – „Georg Wenker und das Litauische – Zur Bedeutung der litauischen Wenker-Materialien für die Baltistik“ („Georgas Wenkeris ir lietuvių kalba: Wenkerio surinktų lietuvių kalbos duomenų reikšmė baltistikai“), Ona Aleknavičienė (Lietuvių kalbos institutas, Vilnius) – „Theorie und Praxis der Normierung der litauischen Sprache zu Beginn des 18. Jh.: Michael Mörlin und Jakob Perkuhn“ („Lietuvių kalbos normavimo teorija ir praktika XVIII a. pradžioje: Michaelis Mörlinas ir Jokūbas Perkūnas“), Žavinta Sidabraitė (Klaipėdos universitetas) – „Überschneidungen von Modernität und Konservativismus in der Polemik von Christian Gottlieb Mielcke und Gottfried Ostermeyer“ („Modernumo ir konservatyvumo sankirtos Kristijono Gotlybo Milkaus ir Gotfrydo Ostermejerio polemikoje“), Birutė Triškaitė (Lietuvių kalbos institutas, Vilnius) – „Johann Jakob Quandt über evangelische Geistliche in Preußisch-Litauen und über das litauische Schrifttum in seinem Werk *Preußische Presbyterologie*“ („Johannas Jakobas Quandtas apie Prūsijos Lietuvos evangelikų kunigus ir lietuvių raštiją veikalė *Preußische Presbyterologie*“), Robertas Hammelis (Humboldtų universitetas, Berlynas) – „August Leskien und das Litauische“ („Augustas Leskianas ir lietuvių kalba“), Helmutas Schalleris

(Marburgas) – „Erich Berneker und die Baltistik in Deutschland“ („Erichas Bernekeris ir baltistika Vokietijoje“).

Konferencijos pranešimai parodė, kad apie kai kurių vokiečių mokslininkų baltistikos tyrimus iki šiol buvo žinota mažai arba ir visai nežinota. Išryškėjo įdomių faktų apie garsaus pasakų ir sakmių rinkėjo, mitologo, vokiečių kalbos žodyno ir gramatikos autoriaus Jakobo Grimmo, vokiečių dialektologo ir vokiečių kalbos atlaso iniciatoriaus Georgo Wenkerio domėjimąsi lietuvių kalba. Į Prūsijos Lietuvoje dirbusių evangelikų liuteronų kunigų mokslinę lituanistinę veiklą pažvelgta remiantis neseniai rasta archyvų dokumentais, ieškota ir rasta naujų prieigos taškų prie XVIII a. diskusijų kalbos ir literatūros klausimais. Pranešimų pagrindu parengti straipsniai bus paskelbti straipsnių rinkinyje *Deutsche Gelehrte und die baltischen Sprachen*, tęsiančiame draugijos jau leidžiamų mokslo leidinių seriją *Schriftenreihe der Gesellschaft für Baltische Studien (Baltų studijų draugijos tęstiniai leidiniai)*.

BIRUTĖ TRIŠKAITĖ

2016 m. rugsėjo 13 d. Vilniaus evangelikų reformatų bažnyčioje minėtos pirmojo Biblijos vertėjo į lietuvių kalbą Jono Bretkūno (1536–1602) 480-osios gimimo metinės. Pagerbti garsų XVI a. Mažosios Lietuvos evangelikų liuteronų kunigą pakvietė Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugija. Susirinkusius pasveikino draugijos pirmininkas Donatas Balčiauskas ir parapijos kunigas Raimondas Stankevičius. Minėjimas pradėtas jungtinio Vilniaus evangelikų reformatų ir „Pagirių dainorių“ choro (vadovė Janina Pamarnackienė) giedamomis giesmėmis, baigtas Aušros Pačegonytės atliekama vargonų muzika.

Pranešimą „Jono Bretkūno kelias į XXI amžių“ skaitė Ona Aleknavičienė (Lietuvių kalbos institutas). Apsistodama ties keliais aspektais – Bretkūno kilme, jo kaip evangelikų liuteronų kunigo išsilavinimu, kūrinių atsiradimo motyvais, išlikimu bei tyrimais – ji apžvelgė kelių amžių faktus ir baigė kūrinių aktualumu šiandien. Religiniai raštai iki XIX a. buvo aktualūs daugiausia teologams, o nuo XIX a. vidurio senąja lietuvių raštija ėmė domėtis humanitarinių mokslų atstovai. Nustačius lietuvių kalbos formų archajiškumą ir vertę lyginamajai kalbotyrai, mokslininkai pradėjo skelbti senuosius raštijos paminklus, bet iš Bretkūno veikalų tuomet publikuotos tik ištraukos. Jos pateko į chrestomatijas, prasidėjo filologinė ir lingvistinė analizė, veikalų istoriją liudijančių šaltinių paieškos. Tik XX a. pabaigoje ir XXI a. pradžioje Lietuvos,

Vokietijos ir Italijos mokslininkų iniciatyva išleisti visų jo veikalų faksimiliniai, kai kurių ir kritiniai leidimai.

Pranešime kalbėta ir apie tyrimų bei publikavimo formų kaitą: greta tradicinių formų XX a. pabaigoje atsirado elektroninės, prasidėjo programinė tekstų analizė. Trijų Bretkūno spausdintų knygų – *Giesmių Duchauņų, Kancionalo, Kollectų* tekstai kartu su išvestiniais kūriniais jau geras dešimtmetis funkcionuoja internetinėje erdvėje (LKI svetainėje „Senieji raštai“). Rankraščiams kompiuterinės teksto analizės galimybės pritaikomos daug sunkiau, bet jos tobulėja, todėl 2016 m. Lietuvių kalbos institute pradėtas rengti ir elektroninis Bretkūno Biblijos rankraščio tekstas.

Pranešimas parodė, kad Bretkūno veikalai, sukurti XVI a. pabaigoje – Reformacijos įsitvirtinimo Prūsijos Kunigaikštystėje laikotarpiu, juose esančia kultūrine, literatūrine, kalbine informacija šiandien tebėra įdomūs įvairių mokslinių ir pažintinių interesų turintiems žmonėms, taigi Bretkūno kelias tęsiasi toliau.

LIUCIJA CITAVIČIŪTĖ

2016 m. rugsėjo 22 d. Kaliningrade (*Karaliaučiuje*), *Kaliningrado istorijos ir meno muziejuje*, vyko tarptautinė mokslo konferencija „Идеи Просвещения и национальные культуры в Пруссии XVIII века (к 300-летию Готфрида Остермайера)“ („Švietimo idėjos ir tautų kultūra XVIII amžiaus Prūsijoje [Gotfrydo Ostermejerio 300 metų jubiliejui]“). Ją organizavo Klaipėdos universitetas bei Švietimo ir mokslo ministerija.

Pranešimus apie Ostermejerį, jo veikalus, kultūrinę Švietimo epochos aplinką, jos įtaką vėlesniems reiškiniams skaitė Lietuvos ir Rusijos mokslininkai bei kultūros darbuotojai: Žavinta Sidabraitė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Klaipėdos universitetas): „Полемика между Христианом Готлибом Мильке и Готфридом Остермайером: столкновение двух просветителей“ („Kristijono Gotlybo Milkaus ir Gotfrydo Ostermejerio polemika: dviejų švietėjų sankirtis“); Marijus Šidlauskas (Klaipėdos universitetas): „Христиан Донелайтис и Готфрид Остермайер в контексте Просвещения“ („Kristijonas Donelaitis ir Gotfrydas Ostermejeris Švietimo epochos kontekste“); Asta Valčiūnienė (Klaipėdos universitetas): „Риторика Готфрида Остермайера и Готлиба Мильке как знак эпохи Просвещения“ („Gotfrydo Ostermejerio ir Gotlybo Milkaus retorika – Švietimo epochos ženklai“).

las“); Vladimiras Gilmanovas (Baltijos federalinis Imanuelio Kanto universitetas Kaliningrade): „Ищущие же души моей ставят сети...’ (Пс. 38,12): Готфрид Остермайер и тайна духовной фонетики литовской песни“ („Tie, kurie mano gyvasties tyko, spendžia sąspatus...’ [Ps 38,13]: Gotfrydas Ostermejeris ir lietuviškų giesmių dvasinės fonetikos paslaptis“); Birutė Triškaitė (Lietuvių kalbos institutas): „Новые архивные сведения о семье Мильке и об их полемике с Готфридом Остермайером“ („Nauji archyvų duomenys apie Milkų šeimą ir jų polemiką su Gotfrydu Ostermejeriu“); Rimantas Balsys (Klaipėdos universitetas): „Труд Готфрида Остермайера *Kritischer Beytrag zur Altpreußischen Religionsgeschichte*: заимствования и аутентичность“ („Gotfrydo Ostermejerio veikalas *Kritischer Beytrag zur Altpreußischen Religionsgeschichte*: skolinimasis ir autentiškumas); Inga Strungytė-Liugienė (Vilniaus universitetas): „К вопросу об источниках и репертуаре песенника 1781 года Готфрида Остермайера“ („Dėl Gotfrydo Ostermejerio 1781 metų giesmyno šaltinių ir repertuaro“); Lina Petrošienė (Klaipėdos universitetas): „Об истоках собирания литовского песенного фольклора в Восточной Пруссии“ („Apie lietuvių dainuojamosios tautosakos rinkimo ištakas Rytų Prūsijoje“); Mindaugas Šinkūnas (Lietuvių kalbos institutas): „Литовская орфография Готфрида Остермайера в *Сердечном призыве* (1781 г.)“ („Gotfrydo Ostermejerio *Szirdingo Pagraudenimo* (1781) lietuvių kalbos ortografija“); Borisas Adamovas (Kaliningrado srities kraštotyrininkų klubas): „Тремпен: большое село с большой историей“ („Trempai: didelis kaimas su didele istorija“); Kristina Jokubavičienė (Lietuvos dailės muziejaus Prano Domšaičio galerija Klaipėdoje): „Произведение художников Восточной Пруссии в музеях и частных собраниях Литвы“ („Rytų Prūsijos dailininkų kūriniai Lietuvos muziejuose ir asmeniniuose rinkiniuose“); Borisas Bartfeldas (Kaliningrado srities rašytojų organizacija): „Посёлок Новостроево: школа как основа жизни сельской общины“ („Novostrojevo gyvenvietė: mokykla – kaimo bendruomenės gyvenimo centras“).

ONA ALEKNAVIČIENĖ

2016 m. rugsėjo 23 d. Raudondvario pilyje, Kauno r., vyko į plačiąją visuomenę orientuota konferencija „Gotfrydas Ostermejeris – sielovadininkas, kultūrologas ir lietuvių kalbos gynėjas“. Ji buvo įtraukta į bendrą renginių ciklą, vykusį Lietuvoje rugsėjo 23–25 d. „Baltų vienybės dienos, skirtos Gotfrydo

Ostermejerio 300-osioms gimimo metinėms paminėti“. Renginių organizatorė – Karaliaučiaus lietuvių bendruomenė (vadovas Sigitas Šamborskis). Susirinkusius sveikino Kauno r. savivaldybės meras Valerijus Makūnas. Buvo perskaityti du pranešimai: Algimanto Matulevičiaus „Kaip Mažosios Lietuvos šviesuolis Gotfrydas Ostermejeris sukritikuoja Halės profesorių Hansą Eriką Thunmanną“ ir Liucijos Citavičiūtės „Gotfrydas Ostermejeris – vokiečių iš Marienburgo, lietuvių raštijos kūrėjas“. Koncertavo Dobrovolsko (Pilkalnio) lietuvių vaikų folkloro ansamblis, Kaliningrado (Karaliaučiaus) Liudviko Rėzos kultūros draugijos ansamblis, Sovietų (Tilžės) ir Nemanos (Ragainės) moterų ansamblis „Birutė“. Renginių rėmė Lietuvos kultūros taryba, Kauno įgulos karininkų ramovė, tarptautinis vaikų folkloro festivalis „Baltų raštai“.

LIUCIJA CITAVIČIŪTĖ

2016 m. rugsėjo 27–28 d. Varšuvoje, Lenkijos mokslų akademijos Istorijos institute vyko jubiliejinė XXV Lituaniškos komisijos (Komisja Lituaniścyczna przy Komitecie Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk) konferencija „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pasienio sritys“ („Pogranicza Wielkiego Księstwa Litewskiego“). Konferencijoje dalyvavo Lietuvos mokslininkai: Laima Bucevičiūtė, Zigmantas Kiaupa, Liudas Glemža, Aistė Paliušytė, taip pat žinomi Lenkijos, Ukrainos, Baltarusijos, Rusijos istorikai: Wioletta Pawlikowska-Butterwick, Borys Czerkas, Joanna Kunigielis, Andrzej Buczyło, Almut Bues, Tomasz Jaszczolt, Aliaksandr Kazakoŭ, Marta Jaworska, Karol Źojdź, Leonid Tymoszenko, Margarita Korzo, Dzianis Liseichykau, Ihor Skoczylas. Konferencijos programą galima rasti: <http://kl.ihpan.edu.pl/index.php>

PARENGTA PAGAL ORGANIZATORIŲ INFORMACIJĄ